

Аннотация к рабочей программе по внеурочной деятельности

«Дүхүбүнас үрүктара»

1 класс на 2019-2020 учебный год

Саха төрүт культурата диэн норуот түн былыргыттан олорон кэлбит олобун, өйүн-санаатын хабар араас өрүттээх, киэн ис-хобьонноох, дириг силистээх өйдөбүл буолар. Оскуолаҕа үөрэтэргэ хас да салааҕа холбоуохха сөп:

- Олох-дьаһах культурата: үлэ-хамнас, араас дьарык, олох дьаһах уратыта, туттар тэрил, ас-уол, танас-сапуо.д.а.
- Өй-санаакультура: сир-халлаан, киһи-сүөһү, төрүүр-олор, олох-анал, учугэй-куһаҕан уо.д.а.
- Уус-уран культура: араас ырыа-үнкүү, хомус, тойук, оһуокай, олонхо, остуоруйа, чабырҕах, таабырын уо.д.а.
- Эти-хааны эрчийии үгэстэрэ: дьиэ иһинээҕи-таһынааҕы, сүүрэр-көтөрөөннүүүлэр, илии-атах ооннүүүлэр уо.д.а.
- Билиини: театр, киинэ, балет уо.д.а.

Оҕо – омук кэскилэ, киһи-аймах кэскилэ, Орто Дойду дьоло диэн өй норуот, омук ахсын, бүтүүн киһи аймахха баар өй. Норуот инникитэ, удьуорун утума, дьоло, сирэ-майгыта оҕону хайдах киһи онорон таһаарарган тутулуктааҕын бигэтик билэр буолан, саха ыала оҕотугар төрүт дьарыгын, бары сатабылын, ныматын, төрүт культууратын бары тыын утахтарын сибилии үөрэтэн, тутууннаран тыыннаахтыг туттаран ийэр үгэстээх. Угэһи киһи тутар, туттар, тутуһар уонна туттарыахтаах.

Төрүт культура диэн киһи, омук олобун бары аранатын олорор айылҕатыгар дьүөрэ хааччыларгынааһын таныллыбыт тыыннаах эйгэ. Киһи киһи буоларыгар, омук омук буоларыгар анаан айбыт анал эйгэ. Саха төрүт культуратын бары араната бары эмиэ атын омуктар тэнэ ситэри ситимнээх, толору утумнаах, сиппит-хоппут үөрэх, культурология буолар.

Норуот философиятын, педагогикатын, психологиятын, социологиятын, биологиятын дьапталҕата барыта – оҕо кии буолар үөрэҕэ – сааһылаан, чочулан, уйэтийэн төрүт культууратыгар тыыннаах сылдыар. Үөрэх оҕо толкуйун тобулар, айдарытын аһан арыһар, дьобурун сайыннарар, сатабылга үөрэтэр, хайдах киһи буоларын кэтээн кэрэр уйэлэргэ чочуллубут нымалардаах, ситэри-хотору ситимнээх тибиктээх. Бу үөрэххэ оҕо тобуллаҕас, сайаҕас, сыстаҕас буола уһуйулан тахсар. Сахаҕа бу үөрэх барыта сааһылаан, ситимнээн, чөкөтүллэн, уйэтийэн олонхоҕо инэ сылдыар.

Сурун сыала:

- *Киһи айылҕа оҕото,*
- *айылҕа киһи алаһата диэн төрүт өйү саха оҕотугар туттаран иһэри;*
- *тыыннаах ситингэ киллэри;*
- *оҕо айа ркөнүлү нбаардылаан-билиин көнүл айар киһи буоларыгар көмөлөһүү.*

Бу сыалы ситиһэргэ турар **соруктар:**

- *Оҕо киһи буолар анналы нбилиин баардыланарын ситиһиннэри;*

- *А5а халлаан икки сир ийэ икки, кун икки ый икки эргийрдэрин ситимин туһунан саха олонхотугар баар билиһини оҕоҕо кэлимсэ туттарыы, тутуһуннарыы;*
- *Саха оҕото айылҕаттан ис уратытын билиһин-баардылаан, өйдөөн, билэн улаатар эйгэтин олохсутуу;*
- *Удьуор тыынын төрүттэрин уһугуннарыы, бигэргэтии, киппэлээн-чингэтэн, өйдөтөн биэрии, туттарыы;*
- *Идэ биэриитин, айдарыыны таба тайнан уьугуннаран, аьыллан арылларыгар көмө буолуу;*
- *Көнүл-дьаалы тутан кьи быьыытынан кьиилии сайдар сатабылыгар сыьыаран уһуйуу.*

Үөрэх предметин үөрэтиит үмүктэрэ

Ытыкөйдөбүллэрин үөрэнээччигэингэриитүмүгэ:

- *тулалыырэйгэтуһунанбилии – көрүү;*
- *үтүөнү – мөкүнү, сырдыгы – харананы арааран, сиэри тутуһуу, амарах, аһыныгас, дьонго кыһамньылаах майгы үчүгэйгэ тиэрдэрин өйдүү;*
- *норуот айымньыта уонна уус – уран литературата саха төрүт олобун – дьаһабын, историятын, тылын - өһүн, култууратын көстүүтэ буоларын өйдүүр, сыаналыыр*

Үөрэх сатабылларын сайыннарыы түмүгэ:

- *уроукка бэриллибит сорудабынан араас иһитиннэрэр эйгэ кыабын талар, туһанар*
- *уус – уран айымньыга мөккүөр төрүүтүн, сайдыытын быһаара, дьон сыһыанын ырыта дакаастыы үөрэнэр*
- *доѳотторун, төрөппүттэрин, кылаас иннигэр кылгас иһитиннэриин оноро үөрэнэр*

1 кылаас үөрэнээччилэрэ сыл түмүгэр ситиһэр үөрүйэхтэрэ уонна сатабыллара:

- *Тэрүт культуура уэрэбин көдьүүһүн сүрүн бэлиэтинэн, билгэтинэн, чинчитинэн уэрэнэр оѳо тобуллаѳас, сайаѳас, сыстаѳас турукка киирэн уэрэбин айымньылаахтык ылынан саха буоларын киэн тутта саныыра;*
- *сиэрдээх быһьыта-майгыта, төрүт угэһи куннээѳи олоѳор көнүл өттүнэн тутуһара, айымньылаахтык туттара, ийэ тылынан санаатын сатаан сайа этэрэ;*
- *сахалыы сайаѳас туруга, айылгытын, уйулѳатын, отуорун олоѳо оннун чэл сылдьара буолар;*
- *атын омук оѳолорун кытта сэлкэ, эйэ-дэмнээх, тэцнээх сыьыана;*
- *уэрэтиэх-билиэх баѳата уонна айылѳа уэрэбин ылынара буолар.*

Хонтуруоллуур ньымалар:: тест, реферат, проект

Рабочай программа структурата.

- Быһаарыы сурук;
- Үөрэх предметин өйдөбүлэ;
- Ытык өйдөбүллэри инэриин түмүгэ (личностные результаты) ;
- Ис хоһооно
- Тустаах үөрэх предметин үөрэтиин түмүгэ

8. Составитель

Жиркова Нюргуяна Николаевна, учитель начальных классов, высшей квалификационной категории.